

244 Olvasóvá nevelés a dolgozók általános iskoláiban

A ma emberének képzése, tanulása egyetlen iskolatípusban sem ér véget az iskola elvégzésével, hanem a szerzett szellemi javaknak újratermelésére, tervszerű „karbantartására”, helyenként pedig felújítására van szükség.

A permanens képzés szükségességének szem előtt tartásával „Tájékozódás a jelenünkben” címmel a fővárosi dolgozók általános iskoláiban *új tantárgyat vezetünk be*, amellyel a felnőtt tanulók számára kívánunk hasznos alapokat nyújtani az egyéni önműveléshez.

Az új tantárgyat a XIV., Május 1. út 23. szám alatti dolgozók általános iskolájában egyelőre csak egy 8. osztályban vezettük be, s az elmúlt tanévben a tantárgyi foglalkozások keretében kérdőíven megvizsgáltuk a tanulók olvasási szokásait is. A válaszokból kitűnt, hogy 24 tanuló közül 21 vallja magát olvasónak. Témakörök szerint 19 tanuló a romantikus történelmi regényeket említette meg olyanoknak, amelyek a legnagyobb élményt jelentik számára. Így pl. Jókait

8, Gárdonyit 5, Mórát 6 tanuló nevezte meg. Az olvasás értékét azonban erősen kétségessé teszi az a tény, hogy az említett művek egytől egyig filmváltozatban is hozzáférhetőek voltak.

Honnan szerzi be olvasni való könyveit? Erre a 21 tanuló közül csak egy nevezte meg a Szabó Ervin Könyvtárat. Az üzemi könyvtárakkal sem volt kedvezőbb a helyzet. Sokan azt sem tudták, hogy vállalatuknál létezik-e ilyesmi.

A könyvek beszerzési forrásának körülbelül 50%-ban a vásárlást tüntették fel. „Ki vagy mi hívja fel figyelmét arra, melyik könyvet vásárolja meg?” — erre szinte egyértelműen az üzemi könyvtárjesztőt említették meg. Ismeretes volt előttünk azonban, hogy a tanulók a könyvet ezért vagy azért *megveszik ugyan, de nem olvassák el*. Számukra a könyv ma még jobbra csak lakásdíszítő, dekoratív elem. Célszerűnek látszott tehát az első lépést az olvasás felé közösen megtenni, annál is inkább, mert *a felnőtt tanulók esetében a család mint kultúra-*

Közvetítő kimaradt. Kimaradt azonban az iskola is az olvasásra nevelésből, s ezt a munkát, ha elkésve is, de az iskolának kell vállalnia.

Könyvtár az ismeretszerzés szolgálatában

Az iskolai zártkörű foglalkozások feloldásának első lépése közös könyvtárlátogatás volt. A XIV., Kerepesi út 79. sz. alatti Szabó Ervin gyermekkönyvtárt kerestük fel. A könyvtár vezetője vállalta, hogy a fáradt embereket, akik az iskolai tankönyvekkel birkóznak és a vizsgakötelezettségeik miatt nem barátként, hanem egy kicsit ellenségesen szemlélik a könyveket, közelebb hozza a könyvek világához.

A látogatásban részt vett tanulók 60%-a 20—25 év közötti életkorú, a többi 20 év alatti volt. Közülük ketten már korábban is jártak könyvtárban, de a többség számára a *könyvtár teljesen új*, ismeretlen világ, élményforrás volt.

Természetesen a belépés percétől kezdve mindent, amit ott láttak vagy hallottak, rögzíteniük kellett a tantárggyal kapcsolatos munkafüzetükbe.

A látogatás első programpontjaként a könyvtár vezetője ismertette a könyvtár rendeltetését. A könyvtárhálózat rendszerét, a könyvek számát, a decimális szakozást és a katalógusokat. Sor került olyan alapvető fogalmak meghatározására, mint a szépirodalom, az ismeretterjesztő, a tudományos stb. irodalom. A könyvtáros kiemelt a könyvek tömegéből egy-egy művet, felmutatta, kommentárt fűzött az író személyéhez, beszélt a könyvről, annak szépségéről stb.

A felnőtt tanulóknál az alkalmazott módszer szerencsésnek bizonyult. Ismeretes, hogy számukra a tárgyi valóság, ha az nem esik emocionális tényekkel egybe, az esetek többségében önmagában még semmi „érdekeset” nem jelent. A felnőtt tanulók tájékozódási képességei korlátozottak. Ha figyelmüket nem hívják fel a dolgokra, ha valamit „csak” látnak, hallanak, érzékelnek, nem kérnek róluk felvilágosító magyarázatot. Információik sekélyesek, bizonytalanok, az eltévedés veszélye áll fenn náluk. Eltévedésükért viszont szégyellnék magukat, ezért legtöbbjük meg sem próbál tájékozódni.

Figyelembe véve gátlásait, félszegségüket, bizonytalanságukat, ismeretszerzési utunkat nem véletlenül kezdtük meg gyermekkönyvtárban. Számításba vettük, hogy nem szabad elképeszteni és megriasztani őket az új információk nagy mennyiségével, hanem olyan területre kell őket vinni, amelyen belül már a valamire való emlékezés motívuma is megjelenhet. *A könyvekkel való találkozást ezért kezdtük az ifjúsági könyvekkel.* Az indítás kedvező volt. A fiatalok arcán, szemében az emlékezés eleven fénye villant meg egy-egy könyvnek a látásakor. Hasonlóképpen az idősebbek egész magatartása büszkeséggel egyes meglegedést sugárzott, mert ezek a könyvek már az ő gyermekeik polcán sorakoznak.

A felnőttek irodalmánál időzve minden ott talált jelesebb irodalmi műről említés történt, de nem az adatok lexikális felsorolásával, hanem sokkal inkább a tartalmi vonatkozások kiemelésével.

Mivel azonban könyvtárlátogatásunk tulajdonképpeni célja az önművelődéshez szükséges készségeknek és jártasságoknak elsajátítása volt, a könyvtár belső világának megismertetése után a *kézi-könyvek, lexikonok ismertetése és kezelése megtanítása* következett. Mindezekelőtt ismertettük a kézikönyvek fajtáit, elrendezésüket, a név- és tárgymutatók szerepét, jelentőségét. Ez utóbbiak kezelését először közösen végeztük, majd egy-egy tanulóknak egyedül kellett különböző adatokat kikeresnie. A közösen végzett munka jó alapokat teremtett az egyéni munkához. A cél az volt, hogy a tanulókat úgy juttassuk el ismeretekhez, hogy az számukra ne valamiféle tanári okoskodással kierőszakolt munkavégzés legyen, hanem élményt nyújtson.

A megbízást *mindenki egyénileg* kapta, mindenkinek más és más adatot kellett gyűjtenie. Például: Vegye le a polcról azt a könyvet, amelyikben — véleménye szerint adatot talál Erkel Ferencről; Keresse ki a megfelelő kézi-

**Mindennemű
könyvkötészeti munkát
rövid határidőre
vállalunk.
Keszthely és Vidéke
Fény-Szöv.
könyvkötő részlege
KESZTHELY
Postai szállítással is!**

könyvből az Országház leírását; Gyűjtőn műszaki adatokat az Eiffel-tornyóról.

A feladatnak a tanulók nagy izgalommal, időt és fáradságot feledve láttak hozzá. Helyenként azonban segítség kellett, mert az ABC nem-tudása cselekvő készségüket megbénította. A könyvnek, mint forrásnak a megelőlését (az oldal-számot is) fel kellett tüntetniük és ez a megbízatás csak fokozta felelősségérzetüket.

Életükben először jutottak el úgy egy kézikönyvhöz, lexikonhoz, hogy már azt is tudták, mit és hogyan kell abban megkeresni.

Mit jelentett a tanulónak a könyvtár?

A könyvtárlátogatás sikeréről, annak szemet-lelket megnyitó erejéről had idézük az ő szavaiat, amelyekkel egy héttel a könyvtárlátogatás után feltett „visszaigazoló” kérdéseinkre válaszoltak.

E. B. 29 éves raktári kiadó: „Jártam már a Szabó Ervin Könyvtárban, de most tudtam csak meg, *hogyan lehet egy könyvet magamtól is megkeresni*, kiválasztani.”

Cs. A.-né 46 éves felszolgáló: „Még eddig sohasem jártam hasonló helyen, de most már magamtól is *el merek menni*, mert tudom, hogyan kell tájékozódni.”

K. J. 37 éves villanyszerelő: „Úgy érzem, hogy *még sokszor* kellene ilyen látogatást szervezni azért, hogy mindent meg tudjunk jegezni.”

S. I.-né 27 éves raktári kiadó: „Eddig is szerettem volna már elmenni a könyvtárba, de szégyelltem, *meglátják rajtam, hogy teljesen kezdő vagyok.*”

Arra a kérdésre, hogyan vannak a könyvek csoportosítva és egy-egy csoporton belül milyen témájú könyveket találunk, csak körülbelül 50%-ban kaptunk megfelelő választ.

Volt-e valamilyen gyakorlati haszna a könyvtárlátogatásnak?

S. M. 16 éves kisegítő nővér (aki a nem-olvasók kategóriájába tartozik) az alábbi választ adta: „A könyvtárban sok hasznos dolgot tanultam meg, pl. azt is, hogyan kell kikeresni valamilyen adatot, ha kíváncsi vagyok rá. *Ezt eddig el sem tudtam képzelni.* Azt hittem, egy egészen vastag könyvet kell ahhoz végigolvasni, hogy megtudjak valamit valakiről vagy valamiről.

A visszaigazoló kérdések között már meg mertünk kockáztatni ilyen kérdéseket is: „Hogyan keresné ki és milyen kézikönyvből az alábbi adatokat: Csók István; Barokk építészet; Villamos stb.” A válaszok szinte kivétel nélkül azt bi-

zonyították, hogy az egyszer járt út jelzőtábláit megfigyelték, jelzéseit felismerik és helyes irányba indulnának el.

Látható és láthatatlan eredmények

A könyvtárlátogatás kézzel fogható eredményei közé tartozott, hogy a legközelebbi alkalommal a könyvtárban látott könyvek közül megvásárolták Kodolányi, Németh L., Illyés egy-egy művét. Volt olyan tanuló is, aki beiratkozott a lakásához legközelebbi Szabó Ervin Könyvtárba és onnan hozott magával könyvet, mondván, hogy Kandó Kálmánról gyűjtött adatot, de többet szeretne róla tudni, mint amennyit a lexikon adott.

Ezek a dolgok, az ő kedvük és lelkesedésük adta az ötletet ahhoz, hogy eredeti elgondolásaim mellett a feldolgozás körét tovább bővítssem. Megbeszéltem velük, hogy az évvégi vizsgadolgozatot mindenki önállóan, a lehető legtöbb forrásmunka felhasználásával készíti el. Tisztában vagyok a megterhelés súlyával, de így látom elérhetőnek, hogy *újra és újra „bekényszerítsem” őket a könyvtárba*, hiszen egyszeri látogatásunknak csak így lehet mélyebb értelme, távolabbi eredménye. Egyebek között ilyen témákat kaptak feldolgozásra: Mit tud Erkel Ferencről, annak zenei munkásságáról? — Ismertesse Károlyi Mihálynak az 1918-as polgári demokratikus forradalom alatti tevékenységét.

Az adatok gyűjtéséhez a tanulók minden iránítói és tárgyi segítséget megkaphatnak.

Az új tantárgy adta kereteken belül megvan a lehetőségünk arra, hogy a megkezdett utat (esetleges módosításokkal) tovább folytassuk.

Ennek a programnak a megvalósításához azonban célszerűnek látszik, hogy az iskola és a könyvtár a továbbiakban *szorosabb együttműködést* valósítson meg. Erre vonatkozóan szeretnék egy pár javaslatot tenni:

1. Az osztályfőnök a dolgozók iskolájába beiratkozott tanulókról az év elején készítsen felmérést (két példányban), amely tartalmazza a tanulók olvasottságát, érdeklődési területüket, a tanulással kapcsolatos elképzeléseiket. A felmérés egyik példányát adja át a könyvtárosnak. Ezzel kettős célt szolgálna: egyrészt ráirányítaná a könyvtár figyelmét egy-egy tanuló olvasottságára, érdeklődési körére; másrészt felhívna a figyelmet azokra a tanulókra, akiknek életéből a könyv mint ismeretszerzési forrás eleve kimaradt.

2. Szervezzen az iskola a tanév elején a fentiekhez hasonló *könyvtárlátogatást*, amikor is mód és lehetőség nyílik arra, hogy a könyvtár a már birtokában levő

felmérések ismeretében közelítse meg a tanulókat.

3. A könyvtár időnként *hívja meg a tanulókat* (névre szóló meghívóval) egy-egy olyan előadásra, amely érdekes lehet számukra.

4. A könyvtár kísérije figyelemmel (tanári együttműködéssel), hogy a tantervi anyag elvégzésében hol tart az iskola,

és a tanárhoz igazodó olvasmányos munkákra hívja fel a figyelmet. Ugyanezt tegye meg egy-egy népszerűbb munka megjelenésekor is.

5. Keresse meg *az iskolát befejezőket* és igyekezzék őket bevonni a rendszeres olvasók táborába.

N é m e t h M a g d a